

JUM GĦAWDEX
FIL-PARLAMENT TA' MALTA 2019
It-Tlieta, 5 ta' Novembru 2019

Gozo Business Chamber
L-Infrastruttura u l-Impjiegi għewwa Għawdex
Joseph Borg

Sur President tal-Kamra, Onorevoli Prim Ministru, Onorevoli Kap tal-Oppozizzjoni, Onorevoli Ministru għal Għawdex u Segretarju Parlamentari, Onorevoli Membri tal-Kamra, Sinjuri, Kollegi u Ħbieb.

Ninsab ferm onorat li ġejt mistieden dalgħodu biex flimkien magħkom insellem lil Gżira tat-tliet għoljiet, il-Gżira fertili li refgħet rasha minn ġol-mewġ¹, il-Gżira li hi “art sabiħa, l-oĥla ġnien, art imbierka mill-ħolqien”², il-Gżira tagħna lkoll, li tant inħobbu. Nixtieq għalhekk niringrazzja lil min organizza din l-laqqgħa fl-oĥla istituzzjoni ta’ pajjiżna, lilek Sur President u kull min kien fuq il-kumitat organizzattiv.

Dalgħodu qiegħed nirrapreżenta l-Kamra tan-Negozju għal Għawdex, il-*Gozo Business Chamber*, sewwasew hekk kif il-Kamra tagħna qegħdha tfakkar l-għoxrin sena ta’ ħajjitha³; għoxrin sena li fijhom il-Kamra tan-Negozju għal Għawdex ma hedhietx titkellem, tissuggerixxi, targumenta, tikkumbatti u takkwista l-aħjar għal gżira tagħna, it-titjib li jgħin biex il-Gżira tagħna tkun kontributur għal ħajja ekonomika, soċjali u kulturali tal-pajjiż kollu, it-titjib li jagħmel minn Għawdex gżira li tiffunzjona bl-istess ritmu tan-nazzjon kollu.

Dawn l-aħħar għoxrin sena kienu karatterizzati minn ġrajja li seħħet ftit aktar minn ħmistax il-sena ilu. Nhar l-1 ta’ Mejju 2004 Malta sseħbet fl-Unjoni Ewropeja. Il-pedament ta’ din l-Unjoni huma l-prinċipji ta’ solidarjeta’ u sussidjarjeta’ li l-pajjiżi suppost iħaddmu bejniethom, prinċipji fejn min m’għandux jiġi mgħejjun minn min għandu, u fejn min hu żgħir għandu l-istess drittijiet u dmirijiet ta’ min hu kbir. Dawn il-prinċipji huma mbagħad imseddqa

---

¹ *Fertilis ab undis caput effero* huwa l-motto li dejjem deher mal-arma t’Għawdex

² Gorg PISANI, Innu lill-Għawdex

³ Il-Kamra tan-Negozju għal Għawdex jew il-*Gozo Business Chamber* giet imwaqqfa b’att pubbliku nhar l-20 ta’ Diċembru 1999

u mħaddma fl-isfond tal-erba libertajiet jġigifieri l-moviment liberu tal-persuni, tal-merkanzija, tas-servizzi u tal-kapital.

Dalġħodu xtaqt nirriflettu ftit flimkien u nistaqsu: Għawdex qed igawdi dawn l-erba libertajiet ta' moviment bħal bqija tal-Ewropa? U t-tieni mistoqsija: Għawdex qed igawdi dawn l-erba libertajiet bl-istess mod li qed igawdijhom il-bqija tan-nazzjon kollu? Ċertament li Għawdex mhux qed igawdi l-libertajiet tal-moviment bħal bqija tal-Ewropa, u Għawdex anqas qed igawdi bl-istess mod mill-ġid ikkreat fin-nazzjon kollu. Il-GDP ta' Għawdex illum għadha anqas minn 60% minn dik tan-nazzjon kollu.⁴

Jien ġejt mistieden biex fid-diskors tiegħi nitkellem dwar l-infrastruttura u l-impjiegi f'Għawdex u l-introduzzjoni li għamilt għandha sservi bħala kwadru li fih inpoġġu din ir-realta'.

Meta wieħed jirrifletti fuq il-libertajiet u d-dgawdija tagħhom mill-ewwel wieħed iħabbat wiċċu mal-problema ta' dejjem. Il-problema tal-aċċessibilita; għax minkejja t-titjib enormi illi sar fis-snin li għaddew, ma nistgħux ngħidu li aħna f'Għawdex ingawdu minn aċċessibilita' tal-persuni u merkanzija, servizzi u kapital bħalma dawn huma ppratikati fl-Ewropa u saħansitra anke f'Malta.

Fil-Kamra tan-Negozju għal-Għawdex dejjem emminna u għadna nemmnu f'Għawdex u l-potenzjal tiegħu u għalhekk ser inkomplu nitolbu biex ikollna l-għodda u l-mezzi biex intejjbu l-ħajja f'Għawdex għall-Għawdxin u għal dawk kollha li jgħamlu f'Għawdex ir-residenza permanenti tagħhom.

Bl-isforz ta' kulħadd tjiem mingħajr precedent is-servizz tal-*Gozo Channel*, b'vapuri, terminals u mollijiet mill-aħjar. Riċentament sar żvilupp tajjeb immens bl-introduzzjoni tar-raba vapur, wara talba li ilna ntennu s-snin.⁵ Ħafna qalu li issa s-servizz tant tjiem li m'hemm għalfejn ngħamlu xejn aktar. Aħna ma naqblu xejn ma dan.... L-ewwel u qabel kollox nemmnu li r-raba vapur jeħtieġ *upgrading* biex ikun aċċessibbli għal kulħadd u biex is-separazzjoni bejn il-vetturi u l-passiġġieri li tant hi tajba, tkun f'dan il-vapur ukoll. Ninsistu wkoll li jkun hemm trattament aħjar tal-vetturi tal-merkanzija. Kien hemm tibdil pożittiv imma nixtiequ li jkun hemm tibdil akbar.

---

⁴ L-aħħar figuri f'idejna juru li fl-2017 il-GDP ta' Malta hu ta' €24,394 filwaqt li dak ta' Għawdex hu ta' €14,466 jġigifieri 59.3%

⁵ Il-*Gozo Business Chamber* fl-aħħar snin sostniet ripetutament fil-proposti tagħha għall-budget li għandu jidhol fis-servizz ir-raba vapur fil-flotta tal-*Gozo Channel*.

Il-Kamra tan-Negozju għal Għawdex taqbel ukoll mal-introduzzjoni tal-*Fast Ferry Service*. X'qed jiġri hawnhekk, nistaqsu? Kollox reġġha lura għad-*drawing board*? Meta ser nerġġhu intellqu l-proċess?

L-istess dwar is-servizz bl-ajru bejn iż-żewġ gzejjer. Wegħdiet fuq wegħdiet. Sitt xhur ilu reġġet ħarġet sejha għall-offerti. Kien hemm xi żvilupp minn dakinhar 'il hawn jew ergajna koppi? Ma ninsewx li kellna servizz regolari ta' *helicopter* fis-seklu l-ieħor. F'dan il-każ flok imxejna 'il quddiem, morna lura. Fuq kollox, dan is-servizz huwa essenzjali jekk irridu li verament f'Għawdex ikollna turizmu ta' kwalita'.

Imma fuq kollox il-Kamra tan-Negozju għal Għawdex temmen li jekk irridu nsaħħu effettivament l-attrattiva tal-gżira tagħna biex iseħħ l-investment mixtieq fija, rridu nwaqqgħu darba għal dejjem l-ostakoli li jpoġġu lil gżiritna fi zvantagġ. U l-mod aħħari li bih jingħelbu d-diffikultajiet prinċipali huwa li minn issa u bla dewmien jingħata bidu għall-proġett tal-mina minn taħt qiegħ il-baħar. Ħafna qed jgħidu li lill-Għawdex nirvinawh jekk isir dan il-proġett. Imma r-risposta ċara tagħna hija li Għawdex qed jiġi rvinat b'mod irreparabbli illum, u dan meta l-mina mhix qegħdha hemm. Staqsu ftit madwarkom...x'jagħmel lil Għawdex dak li hu? Prinċiparjament l-Għawdxin u klima ta' paċi soċjali li joħolqu madwarhom. Imma x'qed jiġri illum? L-Għawdxin qed jisparixxu, l-element żagħżuġ u għalhekk l-element tal-familji godda qed isir iżjed rari aktar ma jgħaddi ż-żmien. F'Għawdex illum dawk li għandhom 'il fuq minn 65 sena huma 23 fil-mija, rata li hija prevista li ser tintlaħaq f'Malta mhux qabel is-sena 2050.⁶ Intenni, Għawdex qed jiġi rvinat illum. Jgħidulna li Għawdex, malli ssir il-mina jiġi mibdul fi blokkja concrete bħal Malta. Imma nirrepeti...Għawdex qed jiġi rvinat illum b'applikazzjoni mgħawwġa tar-regoli mill-Awtorita' tal-Ippjanar li qed jgħarrqu postijiet verġni fil-kampanja u jħarbtu ċ-ċentri tradizzjonali tal-irħula Għawdxin. Ejjew naqblu li hemm bżonn naħdmu flimkien biex il-gżira tagħna nerġġhu nagħtuha l-ħajja u ma nħalluhiex tmūt mewta' naturali.

Marbut mal-mina u l-materjal li jitqattgħa biex din issir, qed nipproponu li dan il-materjal għandu jintuza biex jitkabbar sewwa l-port tal-Imġarr u jsiru fiħ faċilitajiet propja għall-irmigġ tal-*Cruise Liners* u *Yatch Marinas* ferm akbar. Dawn huma proġetti essenzjali fil-qafas infrastrutturali ta' Għawdex ta' għada.

---

⁶ L-informazzjoni dwar il-perċentwal preżenti tal-popolazzjoni Għawdxija 'il fuq minn 65 sena, giet mgħoddija f'diskors tal-Ministru għal Għawdex li gie pprezentat fil-*Gozo Seminar on Tax Incentives-Corporate and Personal Pensions* li sar mill-*Gozo Business Chamber* nhar il-25 ta' Settembru 2019. L-informazzjoni dwar il-previżjoni tas-sena 2050 kienet parti minn preżentazzjoni ta' Mario Farrugia, kap tal-Bankassurance tal-Bank of Valletta, fl-istess seminar.

Kelmtejn qosra dwar it-toroq. Fil-budget ta' din is-sena qed jiġu allokati €10 miljuni għat-toroq f'Għawdex. Dan huwa titjib sostanzjali fuq dak ivvutat fi snin l-imghoddija. Dan jikkompara almenu ma' dak li jithallas f'Għawdex fil-liċenzji tat-toroq imma ċertament għad hemm ħafna x'jiġi rkuprat għax ilna snin twal għaddejjin b'investiment ta' miljun jew tnejn biss kull sena. U meta nsemmu t-toroq ma nistgħux ma nsemmux il-problema akut tal-parking, speċjalment fil-Belt Victoria. Flok inżidu fil-parking qegħdin innaqqr mill-parking. Meta se jingħata s-salt għall-proġett tant bżonnjuż ta' parking sura ta' nies fil-Belt Victoria? Il-post hemm qiegħed u qiegħed jokrob biex jiġi żviluppat. Ejja nipjanaw u naħdmu biex dan il-proġett isehh.

Inkomplu fuq il-konnettivita' billi nsemmu dik l-imbierka tieni *fibre optic cable*, li Għawdex qisu qed jitlob bil-ħniena minn Malta. Il-Ministru għal Għawdex assiguratna illi s-sena d-dieħla din il-cable se tkun f'postha. Jien minn naħa tiegħi ċert illi kieku din il-cable ġejja direttament għal Għawdex minn Sqallija, kieku ilha li waslet. Ejja nkunu żguri li dan ser isehh b'mod immedjat għax mingħajr din il-cable inutli nifthu l-*Hub* tal-Innovazzjoni kif se jsir pitgħada.

U la qed insemmu l-*Gozo Innovation Hub*, ngħidu kelmtejn fuqha. Dan il-proġett huwa wieħed importanti ħafna għal Għawdex għax huwa attentat serju biex ingibu lejn Għawdex impjeggi ta' kwalita'. Aħna ser nagħtu l-appogg tagħna kollu biex dan il-proġett jirnexxi għaliex nemmnu bis-sħiħ li din hija infrastruttura oħra neċessarja fil-kwadru ta' Għawdex tagħna tal-futur.

Ilna ngħidu li Għawdex għandu jstabilixxi ruħu bħala gzira fejn wieħed jirrijabilita' ruħu fis-settur mediku. Pass straordinarju l-quddiem f'dan is-settur sar dawn l-aħħar granet bil-ftuħ ta' l-iskola ta' Barts bl-għajnuna ta' Steward Healthcare. Skola ta' eċċellenza li certament ser tgħaddi lill-istudenti numerużi tagħha tagħlim ta' kwalita' liema bħalha. Issa urgenti li ma' din l-iskola jinbeda mingħajr telf ta' żmien x-xogħol fuq l-isptar ġdid t'Għawdex. L-isptar huwa neċessarju għal din l-iskola u l-isptar huwa indispensabbli għall-popolazzjoni t'Għawdex u kull min minn Malta 'il quddiem jista' jiġi jinqeda mill-ispeċjalizzazzjonijiet mħaddma minn dan l-isptar.

Żewġ kummenti tal-aħħar għax għaddielna l-hin tagħna. Wieħed mill-muturi tal-ħajja f'Għawdex li jinfluwixxi b'mod pozittiv mhux biss l-isfera soċjo-kulturali ta' Għawdex imma wkoll il-qasam ekonomiku huwa l-volontarjat. Il-volontarjat li joħloq u jwettaq attivitajiet bħal, festivals ta' kull xorta, opri, esibizzjonijiet, mużewijiet, festi, ċelebrazzjonijiet, karnival etc. Dan huwa l-

mutur li huwa mhaddem f'Għawdex bħal imkien aktar. Jagħmel tajjeb ħafna l-Gvern, il-Ministeru għal Għawdex, il-Kunsilli u l-entitajiet oħra li jissapportjaw inizjattivi ta' din ix-xorta. Dan, aktar minn kollox li qed iżomm il-ħajja f'Għawdex għaddejja u vibranti daqs qatt qabel.

U l-aħħar kumment, huwa appell lilna li qegħdin hawn u lill-Għawdxin li jixtiequ l-ġid lil gżira tagħna. Dan l-istess appell għadni kemm għamiltu lill-gzejjer ta' l-Ewropa li kienu rappreżentati f'Għawdex fil-laqgħa li kellna tal-kmamar tal-kummerç tal-gzejjer tal-Ewropa, INSULEUR. Is-saħħa tigi mill-għaqda. Minkejja li aħna żgħar, jekk aħna nkunu magħqudin, bħal ma aħna llum, jirnexxielna ngħamlu affarijiet kbar. Il-latin jgħid *concordia res parvae crescunt* li tfisser li l-ħwejjeg iż-żgħar jikbru meta jingħaqdu flimkien. Iva, aħna ġejjin minn gżira żgħira; waħedna, kull wieħed u waħda minnha, ma għandna saħħa ta' xejn, imma jekk ningħaqdu flimkien, jekk ikollna vuçi waħda u nimxu fl-istess triq, mhux biss kapaçi nagħtu ħajja ġdida lil Għawdex tagħna imma flimkien jirnexxielna nikkontribwixxu bis-sħiħ għal ġid ta' pajjiżna, Malta.

Grazzi.